

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 9.

U Zagrebu 1925. god.

Godište XXI.

Svečano otvorenje planinarske kuće „Tomislavov Dom“ na Sljemenu.

Veliki zamah, kojim se poslije rata počela širiti u nas planinarska ideja stvorio je tako reći kroz noć od maloga društva Hrvatskih Planinara, ogromnu organizaciju od nekoliko tisuća organizovanih članova. Malena naša planinarska kuća na Sljemenu zadovoljavala je društvene potrebe dugi niz godina. Naglim porastom članova, započelo je i brojnije posjećivanje Medvednice, a s njome i Sljeme, pa je uskoro Planinarska kuća postala pretjesna, da primi pod svoj krov onaj broj planinara, koji su u raznim zgodama stizavali na Sljeme. Da se doskoči sve većim potrebama većih prostorija — poglavito broju kreveta — na Sljemenu, zaključio je odbor H. P. D. g. 1920. da se pristupi nadogradnji Planinarske kuće na Sljemenu. Predradnje obavljale su se u g. 1924., a sama gradnja započela je koncem travnja 1925., svečano otvoreno obavljeno je u nedelju dne 18. listopada t. g.

Već u subotu na večer došlo je na Sljeme toliko planinara, koliko je samo bilo prilike za noćenje. Osvanula je i nedelja dne 4. listopada. Prekrasan jesenski dan, da si ljepšeg ne možeš poželjeti. Stotine i stotine planinarka i planinara sa svih strana naše ljepote domovine hrli prema Medvednici, i oko 11 sati skupilo se na lивadi ispred planinarske kuće preko 1.500 oduševljenih planinarka i planinara.

Svečanosti su prisustvovala razna društva i korporacije zastupana po svojim predstavnicima: u prvom redu zamjenik gradonačelnika grada Zagreba g. podnačelnik Krčelić sa šest gradskih zastupnika; planinarsko društvo »Skala« podružnica Jesenice; Savez hrv. Sokola i Hrv. konjanički Sokol; Hrv. Sokol II.; Hrv. Sokol, Zagreb Sv. Duh; H. T. K. »Sljeme« Zagreb; Društvo Hrv. Žena i Hrv. Skauti sa cijelom šestom četom. Slovensko i Srpsko Plan. Društvo pridužiše se svečanosti brzojavno. Naše marljive pčelice podružnice skupile su se u velikom broju kao »Visočica« iz Gospića; »Velebit« sa Sušaka; »Zrin« iz Petrinje; »Strahinčica« iz Krapine; »Ravna Gora« iz Varaždina; »Željezna Gora« iz Čakovca; »Bilo Gora« iz Bjelovara; »Medvednica« iz Stubice i podružnica Karlovac svaka sa nekoliko članova. Ostale podružnice poslaše brzojavne pozdrave žaleći što zbog daljine puta ne moguće prisustvovati to lijepoj slavi.

Kako je imenovanjem društvenog predsjednika Dr. I. Krajača, ministrom za trgovinu i industriju ostalo mjesto društvenog predsjednika nepotpunjeno, a pošto je prvi društveni podpredsjednik državni podsekretar Josip Pasarić bio službeno zapriječen, otvorio je novi Dom drugi društveni podpredsjednik Mirko Bothe ovim pozdravnim govorom:

Gospodje i gospodo, sestre i braćo planinari!

Ovo tlo na kojem stojimo, nije tlo od danas, to je tlo od davnine, tlo tisućljeća hrvatstva, ali i tlo tradicije našega planinarstva. Na ovoj grudi ljubljene naše zemlje nikli su prvi plodovi pionira našega planinarstva. Čija su imena svakome

planinaru dobro poznata i čija se imena još danas čuvaju, a čuvat će se i za buduća vremena u knjigama spomenicama Sljemena. Bili su to nezaboravni i prezaslužni kulturni pregaoci te zastupnici i širitelji planinarske ideje. Nezaboravni su nam osnivači našega društva Ljudevit pl. Vukotinović, Josip Torbar, Josip Schlosser-Klekovski, dr. Gjuro Pilar, a pored njih i drugi zasluzni muževi. Njihova zasluga bila je jošte i u tom, što su baš oni dali prvi poticaj za osnutak ove planinarske kuće, koja imade svoj mnogogodišnji historijat, u čiji prikaz ja dakako ne mogu da ulazim, ali sretan slučaj hoće, da otvorenje ove naše proširene kuće slavimo o tisućgodišnjici hrvatskoga kraljevstva. Sigurno je, da spomenuti zasluzni muževi i osnivači našega društva nisu očekivali, da čemo tisućgodišnjicu hrvatskoga kraljevstva moći proslaviti u slobodnoj domovini i u slobodnoj državi pod našom narodnom dinastijom i njenim moćnim predstavnikom Njegovim Veličanstvom Kraljem Aleksandrom. A kako smo mi upravo htjeli, da otvorenje naše proširene planinarske kuće na Sljemenu spojimo sa velikom i općom narodnom proslavom tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva, složili smo se u tom, da ne bi našoj kući mogli dati ljepše ime nego »Tomislavov dom«, jer je uz ime Tomislav povezana sva historija našega naroda kao cjeline, a svakoga pojedinca kao Hrvata. Mi smo uvjereni, da će sva naša braća, koja su ovdje nazočna, a nisu Hrvati, ali su Jugoslaveni, razumjeti ovo naše osjećanje i ovaj naš kult prema uspomeni i velikoj tradiciji prošlosti.

Drago mi je, da imam ugodnu zgodu i čast ovdje pozdraviti u prvom redu gospodina Vjekoslava Heinzela, načelnika, dotično ovdje prisutnog njegovog zamjenika podnačelnika Krčelića sa šest gradskih zastupnika, kao predstavnike milog nam bijelog Zagreba, naše metropole i kolijevke sve naše kulture, a premda tomu i planinarstva, a kad to kažem, onda kažem u isti mah, da je načelnik grada Zagreba bio uvijek prožet zanosom i razumijevanjem, ne samo za svaki komunalni razvoj i napredak milog nam Zagreba, nego i za ovu našu stvar, ili da još jasnije govorim, za naše planinarstvo. Pa i ova naša planinarska kuća, koja će sada nositi dično ime »Tomislavov dom«, zvala se je prije kao mala lugarska kuća »Gradska kuća«, kako ju uostalom jošte i danas široki slojevi stanovništva grada Zagreba nazivaju. Dakako ova mala kuća, kako vidite, postala je sada velikom planinarskom kućom, kojom bi se mogla podići i planinarska društva velikih naroda.

Čast mi je nadalje pozdraviti našu braću Slovence kao najstarije planinare u ovoj državi poslije nas, zastupane po planinarskom društvu »Skala«, i to po podružnici Jesenice, a njenom odborniku gospodinu Joži Čopu, glasovitom alpinisti; nadalje Savez hrv. Sokola, te Hrv. konjanički Sokol, zastupane po gg. dr. Mirku Dečaku te tajniku Šoštariću; Hrv. Sokol II., zastupan po g. Ročiću; Hrvatski Sokol, Zagreb, Sv. Duh, zastupan po starješini i gradskom zastupniku gosp. Dineru; Hrv. Žene, zastupane sa osam uglednih članica; napokon Hrvatske Skaute, šestu četu sa četovodjom g. Rudom Kovačićem.

Prelazeći, da tako kažem, na našu užu planinarsku obitelj, na mile i agilne podružnice H. P. D., moram da u prvom redu pozdravim našu najstariju podružnicu »Visočicu« u Gospiću i njezinog zasluznog predsjednika, a počasnog člana H. P. D., g. dr. Ivana Gojmana, te njezine ovdje prisutne ostale podružnice: »Velebit« sa Sušaka, zastupan po članu g. Josipu Blažini; »Sljeme« u Zagrebu, zastupano sa više članova; »Zrin« iz Petrinje sa predsjednikom g. profesorom Stahuljakom i sedam članova; »Strahinčicu« iz Krapine sa predsjednikom g. profesorom Mahorićem i više članova; »Ravnu Goru« iz Varaždina, zastupanu po odborniku g. Polanskiu; »Željeznu goru« iz Čakovca sa predsjednikom g. Bičanićem i osam članova; »Bilo Goru« iz Bjelovara sa više članova; »Medvednicu« iz Donje Stubice sa odbornikom g. Somodijjem i više članova; napokon podružnicu »Karlovac« sa tajnikom g. Hernsteinom i sedam članova.

Spomenuo sam već zaslужne planinare iz prošlosti, koji su bili prva jezgra HPD i čitavog našeg planinarskog pokreta, ali ima i planinara iz novijeg doba, koji su taj rad revno nastavljali i izgradili u modernom duhu i naše društvo preporodili i kojima imade članstvo u prvom redu da zahvali ovaj golemi razmah i razvoj zadnjih godina. To su naši bivši višegodišnji zaslужni predsjednik g. dr. Ivan Krajač, sadašnji ministar trgovine i industrije, opće poznati organizator našega društva i planinarski strukovni pisac, te isto tako zaslужni potpredsjednik našega društva g. Josip Pasarić, sadašnji podsekretar u ministarstvu prosvjete, takodjer organizator i planinarski strukovni pisac. Pozdravljam zatim začasnog člana H. P. D. g. Augusta pl. Pisačića, gradjevnog nadsavjetnika, koji je u svojoj nesebičnoj pozrtvovnosti izradio plan i izgradio ovu planinarsku kuću, te napokon veterana našega planinarstva, takodjer začasnog člana H. P. D., g. profesora Vjekoslava Novotnia, koji je, premda u daleko poodmaklim godinama nadzirao gradnju kuće i tolikim trudom pomagao u poslu svoj druga g. nadsavjetnika Pisčića.

Raduje me, što vidim ovdje i zastupnike štampe, koja je uvijek budnim okom pratila i prati razvoj našeg planinarstva, pa i njih srdačno pozdravljam.

Moram, da se zahvalno sjetim i naših rodoljubivih darovatelja, koji su u mnogom pogledu omogućili izgradnju ove kuće, napose g. Miroslava grofa Kullmera, začasnog predsjednika H. P. D., Industriju drva »Croatia«, Prečasni Kaptol, Industriju cementa »Croatia« i t. d., koji su nas pomogli gradjevnim materijalom. A ne smijem na koncu da zaboravim ni one darovatelje, koji su nas pomagali i pomogli svojim novčanim prinosima, u prvom redu članove H. P. D. središnjice u Zagrebu, te tako omogućili, da se je ovaj planinarski dom priveo kraju u kojem su i osnivači H. P. D., dok je taj dom bio jošte malena gradska kuća, proveli mnoge prekrasne časove, snijući o budućnosti društva, koja se sad ispunjuje.

Završujem sa stihovima prerano umrlog našeg velikana pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića, koje je na 23. svibnja 1885. u svojoj patriotičnoj viziji na ovom Sljemenu ispjевao i u knjigu spomenicu upisao:

U visini, na daljini svjetske zlobe i taštine
Slobodna se miso vije širom moje domovine.
Tu ne čutim lanca teška, ne kvači me ropstvo kleto,
Sve je mirno, sve je drugo, u prirodi sve je sveto.
Silni ćemo opet biti, znoj naroda puk će žeti,
Pozdravljam Te, vide mili, kraju Božji sveti!

I time predajem u ime H. P. D. kuću na Sljemenu na uporabu, ne samo Hrvatima, kao planinarima starosjediocima, nego i ostaloj našoj braći, sa životom željom, da bi i oni svi radili u velikoj zavjetnoj misli onoga velikog Hrvata i Kralja, čije ime nosi ovaj planinarski dom, a to je ime »Tomislav«.

Gовор g. podpredsjednika popraćen je burnim »Živio!« i pljeskom.

Tajnik H. P. D. dr. Zlatko Prebeg prikazao je slijedeći historijat današnjeg Tomislavovoga Doma:

Godine 1874. na dan 15. listopada sastadoše se odlični naši muževi dr. Gjuro Pilar, Bude Budisavljević, Spiro Brusina, Gjuro Crnadak, dr. Uroš Čačković, Vaso Dizdar, Ilija Guteša, Josip Janda, dr. Petar Matković, dr. J. Schlosser, Josip Torbar, Ljudevit Vukovinović i Pavao Žulić i udariše temelj Hrvatskom planinarskom društvu. Prva glavna skupština održana bi 29. travnja 1875. u prisuću od 26 članova, koji se broj domala iza skupštine povećao na tri stotine. Prvo vrijeme ograničio se društveni rad na prikupljanje članova i propagandu priredjivanjem pojedinih zleta i predavanja. Za izlete izabrane su najbliže planine u okolini Zagreba, pa je tako prvi društveni izlet upriličen dne 17. svibnja 1875. na Oštre i Plešivici, a drugi izlet dne 3. lipnja iste godine na Sljeme. Toga dana u 6 sati u jutro krenuše

9 društvenih članova sa Jelačićevog trga kolima do Gračana, a odavde podjoše pjesice-ni Sljeme, kamo stigoše u 10 sati 50 časova. Izletnike nije pratila sreća, jer se brzo moradoše spustiti zbog kiše preko Sv. Jakoba u Šestine. Ta nemila kiša dala je valjda i glavni poticaj, da je prigodom toga izleta sakupljena svota od 100 forinti za gradnju buduće stanice na Sljemenu, gdje još nije bilo ništa — ni kuće ni kućišta. Tako na tom izletu pada začetak planinarske kuće na Sljemenu kao najbližoj planini, gdje su se izleti mogli u jednom danu obaviti i tako služiti najlakšoj i najboljoj propagandi za planinarstvo. Godine 1877. odluči glavna skupština H. P. D. da sagradi dryenu piramidu na Sljemenu i odredi u tu svrhu 300 forinti. Ta svota se ukaže premalenom i bude stoga na izvanrednoj glavnoj skupštini dne 12. lipnja povиšena na 500 forinti, te je dograđena i preuzeta po društvu dne 22. srpnja 1877. uz trošak od 506 forinti i 49 novčića.

Odmah iza dovršenja piramide počinje društveni odbor pretresati pitanje gradnje kuće kod Sljemenskog vrela, ali su društvena sredstva bila tako čedna, da se iz vlastite snage nije moglo pomisljati na izvedenje te osnove. U toj neprilici priskoči zastupstvo grada Zagreba u pomoć i zaključi na trošak gradske općine sagraditi na Sljemenu kuću za svog lugara, u kojoj bi se Hrvatskom planinarskom društvu na uporabu dodijelile dvije sobe u prvom katu uz uvjet, da društvo nabavi namještaj za te sobe. Taj zaključak stvoren je na skupštini gradskog zastupstva od 22. prosinca 1877., a u kolovozu 1878. dovršena je gradnja ove gradske kuće. Društvo nabavilo je pokućstvo uz trošak od 198 forinti za gornje svoje sobe i odredi manju za gospodje, a veću za gospodu. Svaka od tih soba imala je balkon, koji su poslije odstranjeni zbog trošnosti. To je eto prvo sklonište Hrvatskoga planinarskoga društva pred 47 godina.

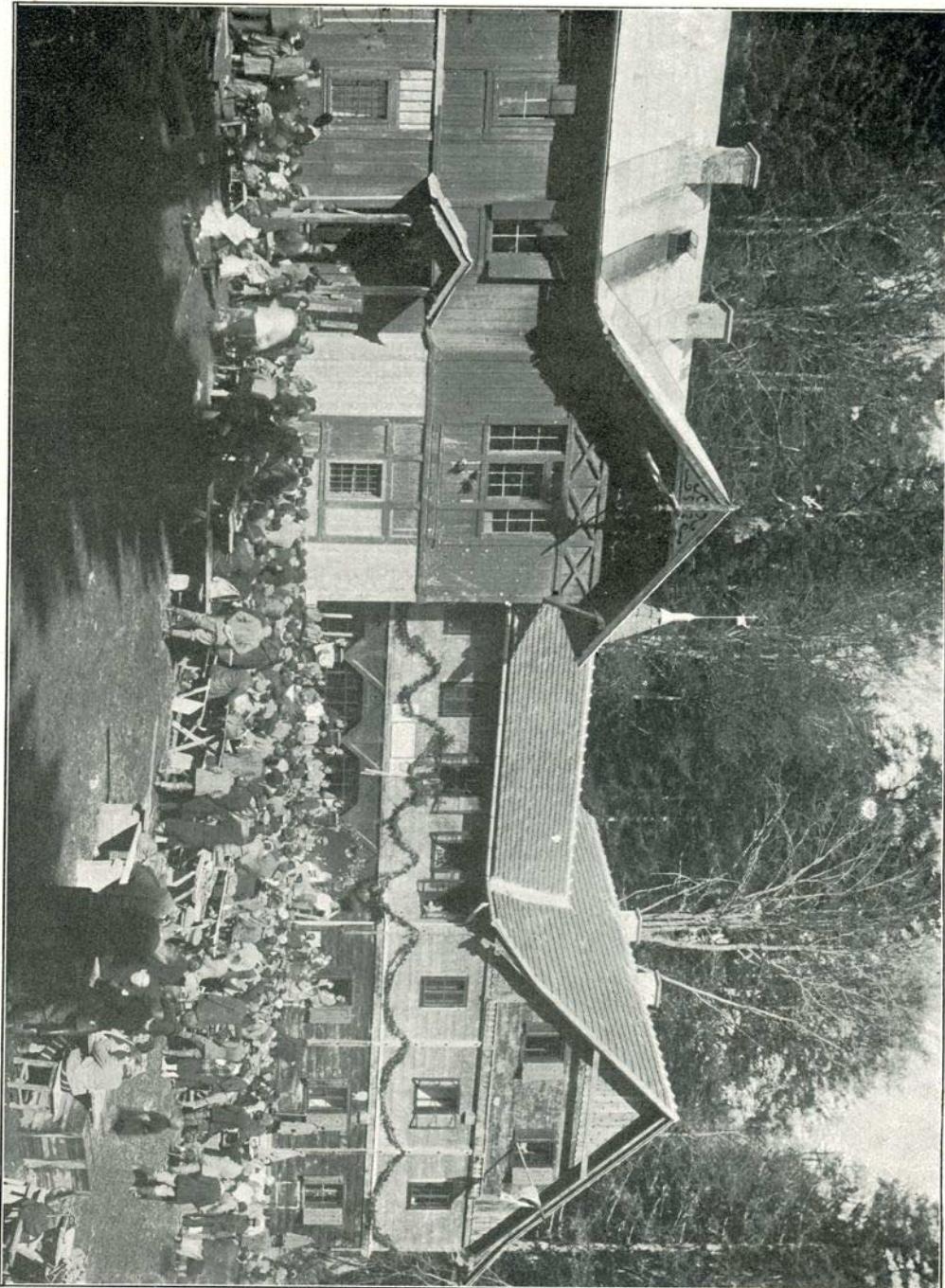
Godine 1879. sastavio je odbor kućni red za svoje sklonište i uveo spomen-knjigu za posjetitelje, kojih je te godine bilo 516. Kao prvi upisao se član Žiga Štagl, koji od svoje 15 godine revno polazi Sljeme, te je n. pr. 1899. godine bio 63 puta gore. Danas ga je sigurno u tome pretekao naš odlični planinar i začasni član g. Vjekoslav Novotni, koji jamačno ni ne zna broja svojih uspona na Sljeme. Svake godine upisuje se na stotine ljubitelja prirode u spomen-knjigu iz svih naših krajeva, a bilo je tu i stranaca Franceza, Bugara, Rusa, Nijemaca i Madžara, a od domaćih mnogo odličnih muževa kao Schlosser-Klekovski, Nadko Nodilo, Kišpatić, Trnski, Vukotinović, Egersdorfer i drugih. Tako postadoše one dvije sobice žarište planinarskog pokreta u nas Hrvata i utočište onih koji su željni prirode i čistoga zraka.

Naravno da je Hrvatsko planinarsko društvo pregnulo, da olakša pristup do svoga skloništa i uredi najnužnije puteve. Tako je godine 1882. podiglo paviljon kod Kraljičinog zdenca i označilo bojom puteve iz Gračana preko Jelačićevog trga do kuće i piramide, od Črešnje do piramide, od Šestina do Sv. Jakoba, te od Šestina preko Kraljičinog zdenca na piramidu. Te godine ponamjestiše takodjer više klupa i stolova oko kuće i pred kućom, a naredne godine sagradiše kolni put od Šestina do Kraljičinog zdenca. Godina 1889. donese nam novu željeznu piramidu, koju podiže H. P. D. uz potporu vlade i grada troškom od 3172 forinta, a 1897. sagradi grad Zagreb cestu na Sljeme, koja unese još više života u našu Medvednicu. Tom cestom dovezoše se takodjer mnogi izletnici u planinarsku kuću, a 6. srpnja 1902. prodje njome prvi automobil Aurela pl. Türka.

Uz te prilike, te priredjivanjem izleta i izdavanjem vodiča u goru zagrebačku povećao se tako broj posjetitelja Sljemena, da one dvije sobice nisu više mogle dostajati ni ljeti ni zimi i ako je društvo narednih godina moralо pomisljati na proširenje svog skloništa. Godine 1911. poduzimlje odbor prve korake, da grad preda Hrvatskom planinarskom društvu cijelu kuću u zakup i da se lugar iz nje iseli, te društvo namjesti svoga opskrbnika. Gradsко zastupstvo na skupštini od 4. rujna 1911. zaključi udovoljiti ovoj molbi, i u prosincu iste godine predade društvu kuću

OTVORENJE »TOMISLAVOG DOMA« NA SLJEMENU.

FOTO: SLAVKO HITZTLER.

na 20 godina u zakup i ukloni lugara. Sad je valjalo kuću proširiti i u odborskim sjednicama pod kraj 1911. i početkom 1912. raspravlja se o gradnji verande kraj kuće. O toj verandi raspravljaljao se u nekoliko sjednica te je na sjednici od 18. travnja 1912. predložen i troškovnik u iznosu od 4.200 kruna. Tu se dogodi nenadani preokret prijedlogom odbornika Juričića, da se gradnja verande uopće napusti i sa gradi planinska kuća sa spavanaonicama. Taj prijedlog je tako nenadano došao, da je, prema zapisniku, odbornik i naš začasni član pok. Broschan uskliknuo: Prijе se mislilo na sasma običnu verandu, a sada se najednom hoće graditi čitavu zgradu! Ipak on takodje predlaže, da se gradi drvena kuća i da prostor između ove i stare kuće imade biti pokrit. Prijedlog je primljen time, da troškovi gradnje smije iznati najviše 10.000 kruna. U narednoj sjednici, dne 23. svibnja odobreni su nacrti arhitekta Benka pl. Deutscha i zaključeno je odmah nabaviti 20 željeznih kreveta. Nova kuća imala bi u prizemlju 8 soba, a u podkrovju 3 sobe, a mesta bi bilo za kojih 40 kreveta. Gradnju je u ime društva revno nadzirao ekonom gosp. Novotni a dovršena je pod kraj 1912. godine troškom od 22.000 kruna, dakle znatno više no što je odobreno, kako se to obično dogadja.

Iselenjem gradskog lugara opravilo je H. P. D. staru kuću i namjestilo opskrbnika. Sa opskrbnicima društvo nije imalo do sada sreće.

Nadogradnjom kuće povećao se znatno promet izletnika na Sljeme. Dvije sobe, koje su dosele u staroj kući služile kao konačište, uređene su za blagovaone, a nova kuća služila je isključivo za prenoćenje i nastanbu. Kako se međutim broj članova povećao, to je odbor izdavao doznake za konačenje jedino društvenim članovima, a ljeti bila je kuća iznajmljena gotovo sva stalnim gostima, koji su došli na Sljeme ljetovati znajući da će ovdje dobiti pristojnu sobu i dobru hranu.

Za vrijeme rata jenjao je interes za sve lijepo, pa tako i za planinarstvo. To se najbolje očitovalo u opadanju posjetitelja Sljemena, što nije ni čudo kad znamo izvanredne prilike, u kojima smo svi živili. Nakon rata, a naročito iza godine 1920. počeo je život Hrvatskog planinarskog društva bujati silnom snagom tako, da smo godimice rasli za više od tisuću članova ne samo u Zagrebu nego i po ostalim hrvatskim krajevima, gdje su nicale podružnice jedna za drugom. Naročito zagrebačani osjetiše svu težinu gradskoga života i izrabiše svaki čas slobode, da se u prirodi razonode i odmore. A kud će ih većina nego na naše draga Sljeme, u ovaj prirodni park Zagreba? Ta ono-im je pred očima, ono ih vabi svojim zelenilom i pruža im slikovitost svoje divne prirode.

Tako prodje malo godina i opet se ukaže planinarska kuća premalenom. Uslijed toga povjeri odbor već 1920. godine odborniku Augustu pl. Pisačiću, da izradi nacrt za nadogradnju kuće, kojom bi se broj ležaja podvostručio. G. Pisačić riješi zdušno povjerenu zadaću, nacrti budu izloženi na planinarskoj izložbi 1922. godine i naidju na sveopće odobravanje. Od sada priprema odbor sve za tu nadogradnju. Na jesen 1923. ruše se stabla darovana od grada, grofa Kulmera, »Croatiae« šumske industrije i Kantola, druge jeseni izradjuje se materijal za gradnju, a na proljeće ove godine započinje sama gradnja, kojom rukovodi g. Pisačić uz pomoć g. Novotnja. Preko ljeta radi se punom parom i tako eto danas stojimo pred završenim djelom. Od malog, čednog skloništa nastao je veliki planinarski dom, dom članova Hrvatskoga planinarskoga društva. U domu će biti 70 kreveta, uređeno je centralno grijanje u tri velike blagovaone, uveden je vodovod i potpuno renovirana stara gradska kuća, koja je tu obnovu jedva dočekala. Nadogradnja sa uredjajem stojati će blizu 400.000 dinara, a možemo s ponosom istaknuti, da je osim darežljive pripomoći gore spomenutih osoba i korporacija, izvedena isključivo vlastitim sredstvima Hrvatskoga planinarskoga društva, članarinom i prinosima njegovih članova, a posebice naglašujem, da je ministar trgovine i industrije i bivši naš predsjednik dr. Krajač podijelio iz državnih sredstava novčanu potporu.

To je eto kratka povijest našega doma, kronološkim redom nabrojene činjenice, zamašite činjenice, koje su same po sebi kadre, da probude zadovoljstvo naših planinara. Ali to nije sve. S tim domom skopčan je veliki dio povijesti Hrvatskoga planinarskoga društva, povijesti cijelog hrvatskoga planinarstva. Pod njegovim krovom našli su se svake godine na tisuće planinara, pod njegovim krovom nikle su nove pobude, na tom mjestu je mnogo i mnogo mlado srce spoznalo, da je priroda ono svetište, koje daje okrepu duši i tijelu, da je ona raj, u kojem patnik-čovjek nalazi mir i zadovoljstvo. Ovamo je hodočastilo i mlado i staro, bogato i siromašno, tu su nestale razlike, svi su bili braća planinari. Prolistajte spomen-knjige! Koliko je u njima šale, veselja i žarkoga rodoljublja! Svi su zadovoljni, naravno svaki na svoj način. Materijalisti uživaju u jelu i pilu i ovjekovječe se s kakovim odojkom na ražnju ili čuturom, a idealisti penju se u mašti i preko vrhunca Sljemena u više sfere. Na primjer član Crnetić piše jedne godine, da je sam svojih 140 kilograma tijela polahko, ali sigurno od 7 na večer do 1 ure po ponoći na Sljeme zanesao. Josip Milaković pjeva 1884. krasnu pjesmicu, od koje bilježim dvije kitice:

Goro divna, goro krasna,
Bajni čar te kruži svud;
Od tog časa, sretnog časa
Miljem mi se puni grud!

Sa tvog visa goro lijepa
Ja se molim Bogu svom,
Da sloboda skoro sine
Bijednom rodu hrvatskom.

Jedna nesretnica, kako se potpisala, bugari o ljubavi i naziva je bolešću kleptom, te poziva dragoga, da joj riješi tajnu tu kletu, zašto joj je mrtvoj živjet na svijetu.

Djed Gjuro piše u stihovima, kako je našao na Sljemenu opet zdravlje, te završava:

Mila će mi zato uspomena
Ostat' vazda Sljeme zelen-gora,
A najdraža budućih vremena
Slatki dani iz planinskih dvora.

Naš veliki pjesnik Kranjčević piše 1885. lijepu pjesmicu, kojom veliča prirodu ovako:

U visini, na daljini
Svjetske zlobe i taštine
Slobodna se miso vije
Širom moje domovine.

Tuj ne čutim lanca teška,
Ne kvači me ropstvo kleto;
Sve je mirno, sve je drugo,
U prirodi sve je sveto.

To su fragmenti iz spomen-knjige, ujedno fragmenti duše prirodnjaka, planinara, duše zdrave, vesele i osjećajne. Ta duša svojina je tisuće i tisuće nas planinara, a da je osvježimo i dademo novih poticaja i snage, hrlimo u prirodu, u naše planine. U prvom redu na naše Sljeme, naše drago Sljeme. Ta prve zrake očnjega vida padaju nam na njegovo tijelo, prve atome zraka što udišemo šalje nam ono. Pa da nas ne veže ljubav s njime? U toj ljubavi podigosmo u njegovoj zeleni svoj dom, dom uspomena i nada, dom hrvatskih planinara, dom posvećen slavnom mužu hrvatskoga naroda, prvom kralju Tomislavu.

Lijep prikaz g. tajnika ushitio je prisutne planinarke i planinare, koji su mu burno odobravali i klicali »Živio!«.

Iza tajnikova govora pozdravlja sakupljene planinare podnačelnik grada Zagreba g. Josip Krčelić u ime načelnika i gradskog zastupstva. Istim važnost ovoga divnoga gorskoga kraja, za grad Zagreb sa socijalnoga i zdravstvenog gledišta. Svi slojevi zagrebačkog pučanstva bez razlike rado traže na Medvednici

tjelesnoga odmora i duševnoga bodrenja. Specijalno hrvatsko planinarstvo imade i veliku nacionalnu zadaću. U narodnome poslu mora nam biti ideja planinarstva simbolom. Kao što imadu planinari za svoje teške puteve sigurne markacije i ne skreću niti lijevo niti desno, tako i mi Hrvati u političkoj borbi podjimo ravnim putem pak ne ćemo zabludit. (Burni pljesak i odobravanje). Zanosnim rodoljubnim govorom pozdravio je društvo g. dr. Dečak u ime Hrv. Sokola; u ime podružnice Visočice i ostalih podružnica stari planinar i začasni član H. P. D. g. dr. Gojtan donoseći pozdrave s gordog Velebita; g. Ročić pozdravlja u ime hrv. Sokola II, i g. Šantić u ime H. T. kluba »Sljeme«. Na to je bila otkrivena spomen-ploča Tomislavovog Doma, a pjevačka sekacija H. P. D. pod ravnjanjem g. Skopeka otpjevala je skladno »Lijepu našu« i time je bio zaključen svečani dio proslave. Prigodom svečanosti mnogo su bili pozdravljeni od planinara stari naši začasni i zasluzni članovi H. P. D.: g. tehnički savjetnik August pl. Pisačić i g. prof. Vjekoslav Novotni, kao glavni faktori i rukovođe cijele radnje.

Poslije proslave razvila se oko ručka veselica na livadi pred kućom, pa se poslije ručka zaputiše mnogi na piramidu, a odavle preko Sv. Jakoba i Medvedgrada u Šestine; drugi preko Brestovca i Kraljičinog Zdenca u Šestine; mnogi kolima i automobilima. Poslije podne okupila se većina planinara sa svojim društvima u ubavom gorskom mjestancu Šestinama, gdje se priključiše proslavi 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva, koju je toga dana proslavila cijela župa šestinska. Tako su planinari uzveličali proslavu svoje svečanosti sudjelovanjem i na proslavi naših Podgoraca iz ubavih Šestina i okoline.

Što nam pričaju naša brda i dolovi?

Dr. J. Poljak

Zagreb.

Planinareći po našim lijepim planinama uživamo u divnim i slikovitim krajevinama, u dalekim vidicima, u šarolikom biljnom pokrovu gorskih košanica i prisoja, u divnim crnogoričnim i bjelogoričnim šumama, u pojedinim klisurama i pečinastim vrhuncima, u srebropjenim potocima i rijekama, i u tom zanosu hrlili smo sve dalje i dalje žudeći za sve većim i većim prirodnim uživanjima do konačnog našeg cilja — vrhunca, glavice ili najvišeg rebra — odakle nam opet pucaju novi vidici i gdje nam se pružaju nova uživanja.

I u toj požudi uživanja prirodnih krasota znamo često puta biti i nemilosrdni prema Prirodi kada treba n. pr. preći široku ravnicu, da dođemo do podnožja kakova brijege, na koji se želimo uspeti. »Ah, što je dosadna ova ravniča!« običan je naš usklik! Uspinjemo li se za jake žege visokom i teškom strminom na vrhunac, gdje nas čeka lijep razgled, postajemo i opet nestrpljivi i već se čuje po gdjekoji uzdah »Hoćemo li biti skoro na vrhu?« No jesu li doista ravnice tako dosadne, a brijegevi tako bez zanimljivosti, kako se to nama pričinja? Je li doista sve ono tlo, po kojem kročimo, tako mrtvo i pusto; jesu li naša brda i doline ako ih pomislimo bez njihove gornje odjeće zbilja tako mrtva i bez svakog značenja — izuzev čistog planinarenja — za planinare? Nema li i tu nešto, što bi nas moglo zadržati, da ne jurimo preko njih, nego da malo laganje idemo i da malo više promatramo? Uvjeren sam da će mnogi reći: »Što se može viditi drugo do kamena na trupini brijege, i šljunka ili pijeska na ravniči ili dolini, a to nije baš osobito zanimivo!« Ne, sestre i braće planinari, nije taj prigovor opravdan, naprotiv on je posve neispravan, i Vi ćete uskoro uvidjeti, da nam naši dolovi, ravnice i brijegevi pružaju vrlo zanimljivih podataka, da su oni kao knjiga povijesti, u koju je zapisana cijela njihova povijest od prvoga njihovog postanka do dana današnjega. Da iz te knjige možemo čitati svaki odjel njihova razvoja, svaku i najmanju njihovu promjenu

kroz tisućljeća njihova opstanka, kada po njima nije još hodila nogu čovjeka uopće, a još manje nogu kakova planinara. Čitajući iz prastarih zapisa svemoćne Prirode nači ćemo štošta zanimiva, a često puta i vrlo korisna baš za planinara.

Ajde da bar donekle upoznamo ono što nam pričaju naša brda i dolovi, i da se uvjerimo da je ta priča zanimiva, a i korisna. Da to upoznamo zaputiti ćemo se po raznim našim krajevima i kušati ćemo malo da čitamo iz te ogromne prirodne čitanke.

Uputimo se primjerice poznatim Sofijinim putem preko Cmroka—Šestina na Sljeme i promotrimo dobro lijevo i desno našega puta. Što ćemo vidjeti? Već na Sofijinom putu vidimo debele naslage ilovine, i u njima uloške potočnog nanosa u obliku krupnijega ili sitnijega šljunka. Te ilovine i šljunke nalazimo sve do iza vile Weiss do početka šumice prema Šestinama. Odakle tako debeli sloj ilovina i onih potočnih šljunaka? Kako ilovine nastaju rastroštom raznih voda od vapnenačkog i kremičnog kamenja, to i naše ilovine moraju potjecati iz okoliša, gdje ima takova kamenja u izobilju. Pa doista, jezgra naše Medvednice sastoji se od takova kamenja, koje rastroštom daje ilovine. Iz debelog pak sloja ilovina diljem područja Zagrebačke gore moramo zaključiti, da je trebalo vrlo dugo vremena i mnogo voda, koje su bile kadre rastrošiti dostaone mase kamenja, da stvore one silne nanose ilovina. Iz toga dakle slijedi, da je u doba snašanja kamenja i ilovine sa trupine Medvednice moralo biti vrlo mnogo oborina. Ako pogledamo u povjest zemlje, nalazimo da je najmlađa perioda u razvoju zemlje bila vrlo obilna oborina, da su dapače u to doba bile nekoje gore pod vječnim snijegom i ledom, pa u to doba nastale su i naše ilovine. Potočni nanos upućuje nas, da su tim smjerovima tekli potoci sa obronaka Medvednice, a kamenje u tim starim potočnim tokovima, ako ga dobro pregledamo vidimo, da potječe iz Medvednice i da je u pretežnoj česti već pretvoreno u ilovinu, tek mu je jezgra još zadržala prvotnu strukturu i boju. Zašavši u šumicu putem prema Šestinama iza vile Weiss, nalazimo lijevo puta jame, iz kojih se kopa lijepi žuti i vrlo sitni pjesak, kojega u toj crti nalazimo po svim predbrežjima Medvednice čas svjetlijeg, čas tamnjeg. Kako veće množine ovakova pjeska talože samo velike rijeke, jezera ili mora, nastaje pitanje, što je taložilo ovaj naš pjesak? Pomnim pretraživanjem našlo se n. pr. u klancu što vodi iz Remeta na Crnu vodu u tom pjesku većih školjka, koje nas upućuju, da je nekada uz rub Medvednice bilo more oslatke vode, koje je taložilo onaj pjesak. Slično takovo more taložilo je i one lapore i pješčenjake pred samim Šestinama kao i one podno kapelice kraj Kulmerove lugarnice iznad Šestina. I u tim laporima kao i u onim bijelo-žučkastim tvorevinama u Pustom dolu nalazimo raznih školjaka, morskih ježeva, zubi morskih pasa i t. d., što nas upućuje, da su to taložine nekadanjih slatkih i slanih mora, koja su imala svoju obalu uz stariji rub Medvednice, a koja su se protezala u okolo Medvednice, kao i okolo zagorskih gora, Kalnika, Moslavačke gore i Slavonskog gorja, jer i oko tih gora nalazimo sličnih taložina i školjaka.

Idemo li dalje tim putem, dolazimo do kamenoloma t. zv. Erlichove pećine. Kamen, koji se tu lomi, sivkasti je vapnenac, u kojemu prostim okom ne vidimo nikakovih školjaka ili kakovih drugih preostataka, tek iz njega napravljeni tankobrus pokazuje nam pod mikroskopom, da je taj kamen sastavljen od bezbroja sitnih životinjskih kućica, koje životinje sačinjavaju mulj vrlo dubokih mora. Prema tomu je naša Erlichova pećina taložina dubokog mora i to iz prve razvojne dobe naše zemlje. Pogledamo li cijeli kameni sklop te pećine vidimo, da je sav isprekrižan kojekakvim crtama u raznim smjerovima. Te su crte pojedini slojevi, kako ih je more taložilo, a koje su bile prvobitno vodoravne. Tek kod kasnije izgradnje Medvednice bili su ti slojevi uslijed izgradnjućih sila ovako zgnježeni i borani kako ih danas nalazimo. Na daljnjem putu nalazimo neko kamenje, koje se svjetluča i koje je masna opipa, drugo pak crno kao ugalj; to su još stariji slojevi od

prijašnjega vapnenca, a imadu uslijed mineralogenih sastojina to svojstvo, da vrlo teško propuštaju vodu, pa voda stoji iznad njih. Gdje planinari naidju na takove slojeve, sigurni su za dobru i pitku vodu. Kod Kraljičinog zdenca susrećemo zelenkasto kamenje, koje pratimo do vrha Sljemena. Ovo kamenje nazivamo zelenim škriljevcima po njegovoj zelenkastojo boji i škriljnoj strukturi, a ne sadržaje nikakovih niti bilinskih niti životinjskih ostataka, pa ih ne nalazimo niti u tankobrusu pod mikroskopom. Kakovog je dakle porijekla to kamenje? Ovo kamenje taložila su topla mora, čije su obale bile izgrađene od najstarijeg kamenja na kori zemaljskoj. Kako u to razvojno doba nije bilo na zemlji organskog života, to je i to kamenje bez tih tragova, a sastavljeno je samo iz mineralnih čestica starog obalnog kamenja. To kamenje takodjer ne propušta vodu u dubinu, nego ona izbjija u dolovima, pa zato tu nalazimo brojnih vrela dobre vode.

Podjemo li iz Goljaka preko Bizeka u Dolje kod Podsuseda, to putem a i po nekim onim brežuljcima nailazimo na jedan svjetli lapor, koji se kida u vrlo tanke lističe. U tom laporu nadjeno je raznog bilja kao lovora, cipresa, cimetnjaka, morskih alga i ribica, pa iz toga zaključujemo, da je u ovim našim krajevima bila u ono doba topla mediteranska klima, kakvu sada nalazimo na obalama Sredozemnog mora. Pošto takove lapore nalazimo i kod Sv. Nedelje i podno samoborske Plješivice (na južnoj strani) znak je, da je to more sezalo sve do tih krajeva.

Uzmimo n. pr. Moslavačku goru, pa što vidimo zanimivog na njoj? To je niska gora, koja je cijela sastavljena od nastarijeg kamenja kore zemaljske gnajsa i granita, a samo su joj rubovi prema ravnici sastavljeni od najmladijeg kamenja. Iz toga zaključujemo, da je Moslavačka gora u jednom ogromnom vremenom razmaku bila kopno, okruženo raznim morima stare i srednje dobe razvoja zemlje, a tek u mladoj razvojnoj dobi došli su neki dijelovi pod more.

Zadjimo malo u Slavonske gore Papuk, Psunj, Krndiju i Frušku goru; svuda u tom gorju susrećemo kamenje iz nastarijega doba razvoja Zemlje, a uz ovo nalazimo i kamenje iz mladih doba, sa nekim prekidima t. j. stanovito kamenje nekih pododjela glavnih razvojnih doba ili posve manjka ili je djelomično razvijeno u jednom ili drugom gorskom dijelu. Iz toga možemo zaključiti, da je Slavonsko gorje bilo u svom razvoju od nastarijega doba do u najmladje doba razvoja Zemlje jednom kopno, a drugi puta bili su stanoviti dijelovi gorja pod morem, koja mora su ostavila svoje tragove u obliku raznog mladijeg kamenja, što ga nalazimo po Slavonskim gorama. Usporedimo li kamenje Slavonskih gora s onim sjeverne Bosne, zapadne Srbije i Pečujskih gora, vidimo da je to kamenje po svom mineraloškom sastavu posve srođno, a iz toga zaključujemo, da su sve te gore nekada u geološkoj prošlosti sačinjavale jedno suvislo staro kopno, koje je obuhvaćalo Zagrebačku, Kalničku i Moslavačku goru.

Hodajući po našim planima naići ćemo često i na kamenje, koje potječe iz dubina Zemlje. Takova kamenja nalazimo po našim Zagorskim gorama oko Lepoglave, Očure, Jesenja, Železnice potoka, na sjevernom rubu Medvednice, na više mjesta u Samoborskoj i Kalničkoj gori, Papuku, Krndiji i Fruškoj gori, a istraživanjima se ustanovilo da je to kamenje naših planina vulkanskoga porijekla. Prema tomu nalazu znamo, da su naše gore bile u staroj i srednjoj svojoj razvojnoj fazi podvrgnute vulkanskim djelovanjima, koja su nam ostavila kao dokaz svoje opstojnosti razno kamenje, koje je nastalo iz lava odnosnih vulkana. Kao zadnji preostaci tih vulkanskih djelovanja ostala su još brojna topla i mrzla vrela u obliku toplica i mineralnih vrela, kojih nalazimo u znatnom broju diljem područja prije spomenutih gorskih nizova.

Vozimo li se ladjom Dunavom od Vukovara do Zemuna vidimo, da je sjeverni obronak Fruške gore prekriven nekom pjeskuljastom tvorevinom, koja se gotovo u okomitim stijenama lomi i strmo pada prema Dunavu. Pjeskuljastu tvorevinu, koja prekriva temeljno kamenje Fruške gore gotovo do njenog hrpta, a

koj i dolazi i na njenom južnom kraju zovemo praporom ili lössom. Razgleđamo li taj prapor iz bližega viditi ćemo, da je cijela tvorevina sastavljena iz vrlo finog pjeska, u kojem nalazimo samo razne kopnene puževe, ostatke raznih kopnenih biljaka, a često i kosti od nekadašnjih gorostasa mamuta, pragoveda, gorostasnog jelena i drugih njihovih savremenika. Sve nas to upućuje da prapor Fruške gore nije taložina niti jezera niti mora, nego da je neki drugi čimbenik bio uzročnikom njegovoga taloženja. Gore spomenute okolnosti upućuju nas, da je čimbenik taloženja bio vjetar, koji je donašao te fine pjeskovite čestice iz krajeva Velike Ugarske nizine i staložio ga na trupini Fruške gore. Upućuje nas nadalje sve to, da je u doba taloženja prapora u našoj domovini vladala suha stepska klima, a po stepama šetala su se stada mamuta, oriških jelena, pragoveda savremenika pračovjeka, jedinog lovca tih krajeva, a čiji preostatci nadjeni su u brijezu Hušnjakovu iznad Krapine.

Verući se po našim dolomitima Bijelim Stijenama i promatrajući njihove oblike i njihov razlomljeni i divlje rastrgani hrbat vidimo, da je njihova prošlost bila osobita burna, i da je štošta prohujilo preko njihova hrba od postanka do dana današnjega. Prenesimo se malo u burnu prošlost njihovu i zaronimo u prve početke njihova opstanka! Pa što ćemo vidjeti? Tamo negdje u drugoj polovici srednje dobe u razvoju Zemlje nalazimo okoliš Bijelih Stijena kao i dio Velebit i Kapelu pod ogromnim i dubokim morem, koje je sezalo daleko sve tamo do Indijskog oceana. Kroz duga tisućljeća bijesnio je divlji i razorni morski elemenat tim krajevima, a tek početkom mlađog doba u razvoju Zemlje, kada je na kruglji zemaljskoj došlo do novog razmještanja mora i kopna, kada su mnoga stara kopna bila preplavljeni morem, a nova izbila iz dubina morskih, izbilo je iz dubine morske i kopno današnjih Bijelih Stijena, Velebita i cijelog našeg Krša. Od toga vremena dakle počinje historija Bijelih Stijena. Nekadašnja duboka mora ostaviše debele taložine svoga mulja, od kojih je dugim nizom godina postao naš Krš, a njime i Bijele Stijene. I sada je počelo stvaranje brijezova i dolova uslijed raznih izgradjujućih sila. More je svoje taložine ostavilo u vodoravnom položaju, a tek pod utjecajem sila, koje su stvorile razne gorske lance i grebene Kapele i Velebita stvorile i Bijele Stijene. Baš na Bijelim Stijenama po onim klasičnim knjihovim tornjićima na istočnom dijelu kukova vidimo, da su te sile ovdje djelovale vanrednom snagom, jer su prvobitno vodoravne slojeve uzdigle u okomitom smjeru za 90° . Te sile kraj takova djelovanja uzročnice su, da su Bijele Stijene rastrgane u onoliko skupina i kukova najbizarnija oblika. Ovako stvoreni reljef usavršile su, a i danas usavršuju meteorne vode, smrzavica i sunčana toplina a i one izgradjujuće sile, koje ni danas ne miruju. Svi ti čimbenici svojim na oko slabim djelovanjem stvorile u geološkoj prošlosti biser naših planina — Bijele Stijene — i dadoše im onaj zasebni bizarni oblik, koji u planinara izazivlje ujedno i čudjenje i divljenje svemožnoj Prirodi i njenim tajnovitim silama i moći.

Isto tako možemo prevrtati i listati po povjesti našeg starca Kleka, čarobnih Samarskih Stijena, ponosnog Risanjaka, šumovite Kapele i gordoga Velebita, jer i njihova je povjest tako bogata i puna raznih dogadjaja, koji nas zadivljuju i začudjuju. Sve one klisure, sve škrpe i žlibići, ponikve, uvale, krška polja, osamljeni stupovi, razni čučavci, grebeni, odlomi, sve nas to upućuje na povjest odnosno na razvoj naših omiljelih brda.

Da za brdima u svojoj zanimljivosti ne zaostaju razne doline i ravnice, pokazati će nam nekoji primjeri. Uzmimo dolinu donjih Plitvičkih Jezera ispod Sastavaka pa je malo iz bližega promotrimo. Već na prvi pogled ispod Novakovića broda vidimo visoko iznad nas izlizane stijene, kao da je voda onuda tekla, nalazimo u tima izlizanim stijenama izdubenih jama, u kojima nalazimo i okruglog kamenja. Nadalje nalazimo u tom kraju lijevo i desno Korane više spilja i spiljskih hodnika, koji su svi nagnuti prema koritu Korane. Iz tih činjenica zaključujemo,

da je cijeli taj dio od Novakovića broda bio nekada ogromna spilja sa dnom u vi-sini onih izlizanih dijelova stijena, jer te stijene su izlizane od jakih voda tekućica, a one jame su nekadanja mjesta virova, koji u društvu s kamenjem izdubiše te virne lonce. Kako voda u Kršu neprestano razara i snizuje svoju bazu, to je uz pri-pomoć tektonskih sila i ovdje snizila svoju bazu, uslijed česa su popustile strane spilje, koje su držale njezin krov te se sve skupa srušilo i stvorilo današnju dolinu Korane. One današnje spilje i spiljski hodnici ostatci su nekadanje velike pećine, a služili su u većini slučajeva kao dovodni kanali.

Pogledajmo bilo koju dolinu naših potoka i rijeka, to ćemo redovno zapaziti u stanovitoj visini iznad današnjega korita, potočnog i riječnog nanosa, čas u većoj čas u manjoj količini; naći ćemo uz obale rijeka neke kao stepenice uzduž jedne i druge obale. Ti pješčani i šljunčani nanosi kazuju nam, da su potoci nekada onim smjerom tekli, i nakon promjene smjera da su izdubli današnju dolinu. One pak stepenice uz rijeke jasno nam kazuju da je ta rijeka postepeno mijenjala svoje korito na niže od najviše stepenice do današnjeg njezinog toka. Posve je jasno, da se takove operacije nisu zbivale kroz dan dva, nego su tu prošla tisućljeća, dok je došlo do današnjih oblika i dolova.

Isto su tako zanimiva i razna naša polja, a medju njima se osobito ističu polja u našem Kršu. Uzmimo n. pr. Ogulinsko-oštarijsko polje. Gledajući iz vlaka pričinja nam se ogulinska ravan, kao jedna dosadna velika šikara, u kojoj nemaš ništa osobita. Ako predjemo to lijepo polje ubrzo ćemo vidjeti, da smo se prenagliili u sudu, jer već na prvim našim koracima nalazimo na štošta neobična i zanimiva, što iz vlaka nismo mogli zapaziti. Uputimo se od stanice ogulinske do Dobre i prosljedimo uz njenu desnu obalu do iza kuće općinskog poglavarstva. Tu nam upada u oči neki stari riječni rukav, koji vodi od Dobre preko Lomosta do u pre-djel zvan Obruč na podnožju Krpelja. Sličan takav rukav nalazimo na lijevoj obali, od Zagradskog silaza k Dobri, koji ide ispod željezničke pruge sve tamo do pod-nožja Grbastaca. Ti su stari rukavi nekadanja korita Dobre, koja je njima tekla do ponora kod Obruča i onih podno Grbastaca. Iz toga vidimo, da je Dobra snizila svoje korito i urezala ga u dolomite i vapnence gotovo za 30 m niže tvoreći tako divan današnji kanjon Gjule, koja se ruši ponorom " podzemlje. Idemo li dalje prema Oštarijama uz željez. prugu vidimo, da je cijelo polje puno okruglastih udu-bjina (ponikava) u vapnencu, koje su onaj cijeli kraj pretvorile kao u neko rešeto, kroz koje prolaze sve oborine duboko u podzemlje. To je razlog, da je polje golo, tek sporadički obrasio šikarom, jer kroz pukotine vapnanca i ponikava prolazi sva voda, koja sobom odnosi humus, a bez ovoga znamo da nema života bilju. Ponikve nas upućuju da ispod njih dolaze veće pukotine, a uz ove opet spilje, pa zato nalazimo ovdje nekoliko lijepih spilja, od kojih je najljepša Medvedica ispod samog Ogulina.

I tako bismo mogli nizati primjer za primjerom od jednog brijege do drugog, od jednoga dola i polja do drugog, no za to je ovaj prostor suviše ograničen, a i naša je zadaća bila, da u kratko prikažemo pričanje naših brda i dolova.

Ovo nekoliko sitnih zrnaca, što ih pokupisemo listajući po zapisima naših brda i dolova dokazom je, da su i jedni i drugi vanredno zanimivi, da nam pružaju punu pregršt i nauke i koristi, pa ovaj tek posve kratki prikaz neka bude dokazom, koliko goleme gradje za naša promatranja leži u našim brdima i dolovima. Ne-moјmo stoga prelaziti preko tolikih zapisaka bez zanimanja, nego na našim turama promatrajmo više ta lijepa brda i te ubave dolove, da ih tako upoznamo, a upo-znavajući njih i njihovu povjest razvoja, upoznati ćemo tako i povjest razvoja naše ljipe domovine.

Naše slike.

U br. 8. »Hrv. Planinara« 1925. izostalo je ponutnjom na priloženim slikama o izložbi ime uatora, koji je slike snimio. Slike je snimio naš vri planinar i fotograf, društveni odbornik gosp. Slavko Hitztaler. I slika u ovom broju »Hrv. Planinara«, koja prikazuje prizor sa proslave otvorenja »Tomislavova Doma« također je od gosp. Hitztala. Naša druga slika prikazuje planinarski Dom ispod Crnopca u južnom Velebitu, kojega je darovao začasni član H. P. D. i pred-

sjednik podružnice »Visočice« dr. I. Gojtan. Za uspon na Crnopac i partie južno Crnopcu vrlo je zgodna planinarska kuća, pa je udaljena od željezničke stanice Cerovac $1\frac{1}{2}$ klm., na pruzi Zagreb—Split. Sliku je snimio g. Lj. Griebach.

Kuća je bila otvorena na dan 4. listopada uz brojno sudjelovanje planinara iz Zagreba i Gospića, a prozvana je »Gojtanova« prema prezimenu zaslужnog predsjednika »Visočice« g. dra Gojtana.

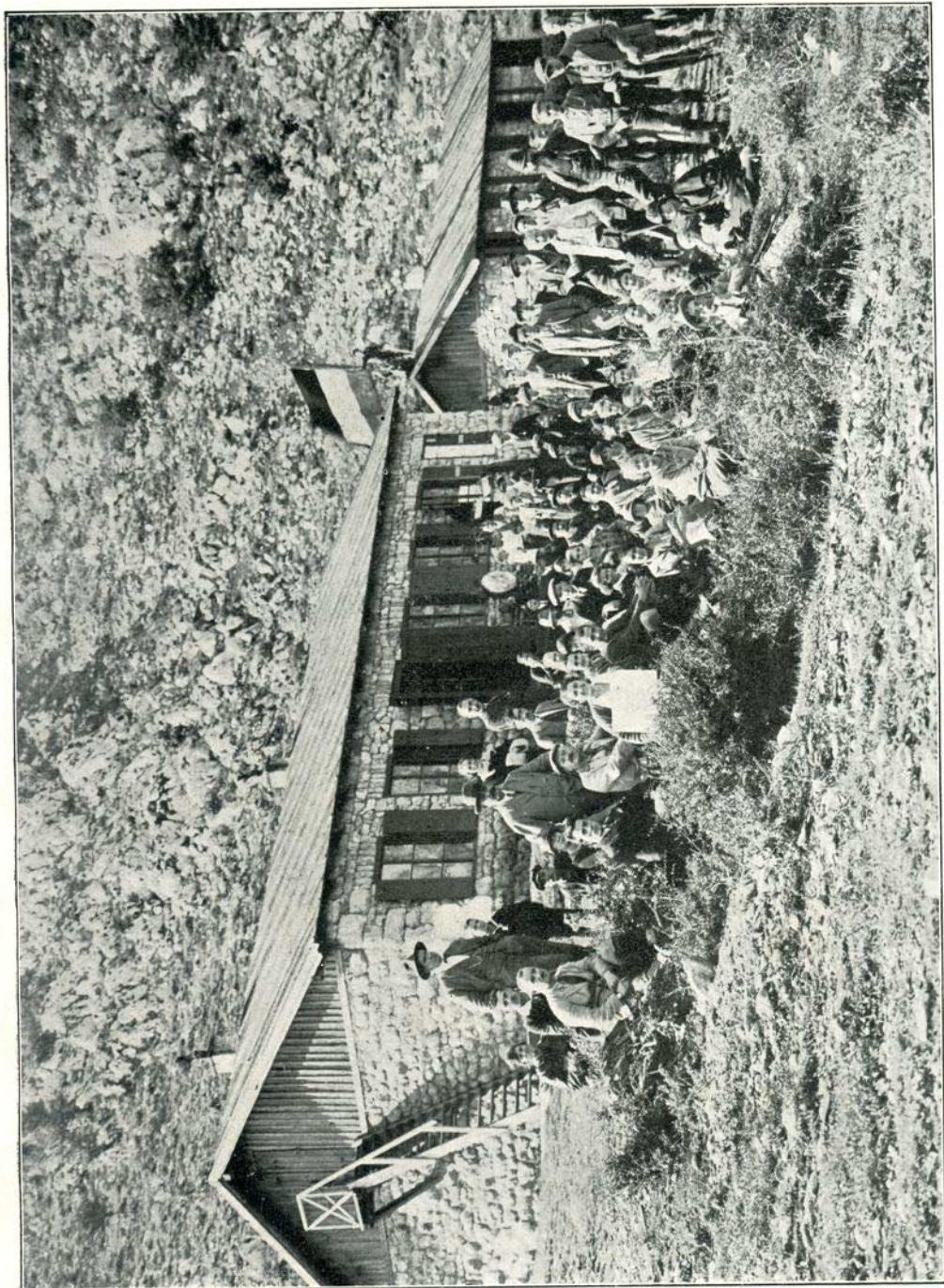
Društvene vijesti.

Zajednički izlet na Velebit i otvorenje planinarskog doma pod Crnopcem. Agilna podružnica HPD »Visočica« u Gospiću proslavila je dne 4. listopada otvorenje planinarskog doma u Dulibi ispod Crnopca u Južnom Velebitu. Naša slika u prilogu prikazuje taj dom, kojega je darovao podružnici njen zaslужni predsjednik Dr. I. Gojtan. Usporedo s tom slavom proslavila je podružnica ujedno i tisućgodišnjicu hrv. kraljevstva i upriličila izlet na Crnopac i Tremzinu. Proslavi prisustvovali su planinari iz Zagreba (Središnjica) i Petrinje, koji se sastadoše u Gospiću na kolodvoru sa drugovima podružnice »Visočica« i predsjednikom Dr. I. Gojtantom na čelu, a sve je pratila gradjanska glazba. Iz Gospića krenuše dalje, gdje im se u Gračacu priključilo i naroda, a u stanicu Cerovac izidioše, te se uputiše prema novim planinarskim domovima, kamo stigoše za pol sata. Lijepi i prostrane zgrade masivno su gradjene, prva sa sedam, druga s tri sobe, a leže na prekrasnom položaju. Iza njih se uzdiže lanac vrhova Južnog Velebita grupe Crnopac, a ispred njih se pruža divan pogled na Liku sve tamo do Ličke Pljiševice. Predsjednik »Visočice« izrekao je pozdravno slovo istaknuvši prirodne ljepote i historijsku važnost onoga kraja, gdje se rodiše i život provedoše veliki hrvatski junaci. I na tom tlu slavne prošlosti eto planinarskih domova posvećenih tisućgodišnjicu hrv. kraljevstva. Na to je u ime matice HPD i središnjeg odbora pozdravio odbornik matice HPD g. Müller. Od podružnica pozdravio je Visočicu predsjednik petrinjske podružnice »Zrin« g. prof. Stahuljak i predložio da se dom zove Gojtanova, što je s odusjevljenjem i primljeno. Nakon doručka razdijeliše se planinari u dvije grupe, jedna veća zaputila se na Tremzinu, a druga manja na Crnopac. Ona prva grupa pošodila je usput i grob poznatog ličkog hajduka junaka Ilije Smiljanića gdje je g. dr. Gojtan održao spomen slovo. Kod planinarskih domova bio je prikazan objed, gdje se opet skupiše planinari, pa

uz veselo raspoloženje dočekaše predvečerje, kada je opet trebalo ostaviti taj lijepi kraj i zaputiti se svojim domovima. Na staniči Cerovac oprostio se u ime podružnice »Visočice« g. Stjepan Šušić, sudac iz Gospića, a zahvalio se g. Müller, pozvavši sve planinare na otvorenje sljemenske kuće. Glazba je putem svirala hrv. davorije, a na stanicu Gospic bio je konačni rastanak od gospičkih drugova uz zvukove »Junaka iz Like«.

Sklonište na Japetiću. Zaslugom mlađe i agilne podružnice »Japetić« u Samoboru svečano je otvoreno sklonište na Japetiću dne 4. listopada 1925. Planinari, kojima je divna Samoborska gora srcu priraslala, dobiše tim skloništem lijepu uporišnu točku za izlete u području Japetića, gdje se zimi može dobro razviti ski-sport na livadama iznad Dragonoša. Svečanosti prisustvovahu planinari iz Zagreba, Samobora i Jaske. Našoj marnoj podružnici »Japetić« želimo, da i dalje ustraže u takovom radu, pa da nam učini čarnu Samoborsku goru što pristupačnjom i dražom.

Posveta piramide na Kapelščaku kod Stubičkih Toplica. Rad naših podružnica bio je ove godine vrlo plodonosan, i ako tako dalje pokročimo uskoro će oživiti sve naše planine, a resiti će ih brojni planinski spomenici. Uz marljivu podružnicu »Visočicu« i »Japetić« diže se eto i naše pitomo Zagorje, da i ono živo sarađuje na polju planinarstva. Mlada ali marljiva podružnica »Medvednica« u Donjoj Stubici vlastitom svojom snagom podigla je na brdu Kapelščaku kod Stubičkih Toplica drvenu i vrlo ukusnu piramidu. Posvetu piramide obavljena je 11. listopada t. g. uz prisutnost mnogobrojnih članova H. P. D. iz Zagreba te podružnice »Strahinščice« u Krapini. Piramida podignuta na historijskom mjestu, gdje je nekoć bilo groblje, na kojem je Matija Gubec bio boj sa svojim drugovima. Sjaje se pruža pogled na Medvednicu i Hrvatsko Zagorje sve do štajerskih planina. Posveta je obavljena svečanim načinom, uz prisutnost delegata planinarskih društava i delegata

PLANINARSKI DOM POD CRNOPCEM.

FOTO: LJUDEVIT GRIESBACH.

kotarske oblasti g. Ždunića. Svečani čin posveće obavio je stubički župnik g. msgr. Dobranić, a predsjednik »Medvednica« gosp. Šeunik održao je govor zahvalivši se svima prisutnima, a napose onima, koji su svojim potporama omogućili izgradnju piramide. Istakao je čvrste veze podružnice s Maticom H. P. D. i važnost zajedničkog rada. Nakon toga je tamburaški zbor »Matija Gubec« odsvirao hrvatsku himnu. U ime Matice H. P. D. čestitao je podružnici na lijepom uspjehu tajnik središnjice g. dr. Z. Prebeg. Iza toga je održan planinarski domjenak u kupališnoj restauraciji, koji je potrajan do odlaska vlaka.

Društvena predavanja. Dne 1. X. t. g. na društvenom sastanku održali su članovi fotosekcije dva manja predavanja i to: g. dr. Jurčić o »Važnosti oka u fotografiji« i g. Köröskény o »Razvitu fotografije«. Dne 6. X. t. g. priredila je fotosekcija H. P. D. u društvenoj poslovniči predavanje o »Fotografskoj spravi i njezinoj upotrebi«. Dne 20. X. održala je ista sekcija predavanje o »Pogreškama kod snimanja i kako se može doskočiti istima«. Nadalje je dne 27. X. t. g. održano predavanje u istoj sekciji po g. M. Dušanu o »Elementima fotooptike«. Dne 5. XI. održao je odbornik g. dr. Jurčić na društvenom sastanku predavanje o »Ujedu zmija i njegovom liječenju«. Najjači su otrovi što ih nalazimo u životinjstvu, oni od zmaja (Ophida). Preko 25.000 ljudi pogiba godimice od ujeda zmaja. Dok je u našim krajevima samo nekoliko vrsti tih otrovnica, nalazimo mnogo više vrsta u toplijim krajevima, naročito u tropskim.

Otrov izlučuju žljezde, koje su u vezi sa zumbima, te se kod ugriza izlije šupljom cijevčicom ili kod drugih vrsti žljezbastom izdubinom gornjih zubi u mjesto ujeda. Otvor sam je žučkaste do zelenkaste boje, reagira obično kiselo, rijetko neutralno, te je od ljepljive naravi. Djelotvorni princip toga otrova jesu spojevi bjelančevine-txalbumini. Poduljim ugrijavanjem na visoke stupnjeve razara se taj otrov, dočim je na presušivanje vrlo otporan.

Vrlo je zanimiva činjenica, da otrov jedne te iste zmije nije vazda jednak, a niti jednako virulentnog djelovanja, što odvisi o godišnjoj dobi i temperaturi, pa je u toplim danima od jačeg djelovanja nego u hladnima. Nadalje uplivše i hrana zmije na toxicitet njenog sekreta, koji gladju gubi djelovanje, napokon je i otrov od slabijeg djelovanja ako je već prije uslijedilo jedan ili više ugriza pa se tako žljezde, koje taj otrov daju, ispraznije.

Djelovanje otrova od ugriza zmija lučimo u opće i lokalno, naime na promjene, koje taj otrov

proizvodi na organizam u opće — na čovječe tijelo u cijelosti i takve promjene, koje su ograničene na mjesto ujeda i njegovu neposrednu okolinu. Ako je otrov vrlo virulentan, to znači vrlo žestok, može lokalno djelovanje posvema izostati, jer smrt može nastupiti za kratko vrijeme — za nekoliko časova, tako da se lokalni simptomi nijesu mogli niti razviti.

Lokalni su simptomi ujeda opći simptomi zapale, a to su crvenilo, otok i bol, kojima se priključuje manje ili više razvito modriло, posuto manjim i većim piknijastim izljevima krvi, koji prekoračuju granice mjesta ujeda ili dotičnu okrajinu pa se može primjerice otok razprostrijeti po cijelom tijelu. Navedenim lokalnim simptomima može da slijedi nekroza, obamiranje — gangraena — ili kako se vulgarno kaže brand, kojog napokon može pasti žrtvom i cijela okrajina koja je bila ujedena, ruka ili nogu.

Od općih su simptoma poglavito znakovi nemira, straha, drhtanje, glavobolja, vrtoglavica, smetnje osjećaja, smetnje vida, obnemoglost, bezsvijest, slaboća srca, proljevi, grčevi i naročito kljenut centra disanja. Kao posljedice iza sretno preboljela ugriza opažane su teške smetnje živčane.

Terapija i svi zahvati liječenja luče se prema gore navedenim lokalnim i općim simptomima u lokalne i takove opće naravi. Sva nastojanja idu zatim, da se otrov što prije odstrani odnosno uništi. To se može polučiti odmah izvedenim isisavanjem. Tu treba odmah da spomenem, da nije tu mišljeno ono obično isisavanje ustima, kako mi to često činimo, kad se ubodemo ili porežemo, već je to na način, koji će vam sigurno biti takodje poznat, ako vam kažem, da naliči na onu vrst pustanja krvi, koju u nas zovu stavljanje kupica ili rogovca.

Iza što je odnosno mjesto dovoljno prorezano i dostatno otvoreno, prekrije se čašolikom napravom, u kojoj se isisavanjem načini zrakoprazni prostor da se tako poluči željeni efekt. Vrlo je važna mobilizacija ugriženog uda pa treba da što više miruje; ugriženom rukom da ne giblje, a ako je ugriz na dolnjoj okrajinici niti da hoda — po mogućnosti sasvim miruje. Vrlo se preporuča ispaljivanje usijanim metalom ili opaljivanjem barutom na mjestu ugriza. Da se predusretne brzom raširenju otrova u organizmu, u sudovima krvi i mozgovnim žilama treba ugriženu okrajinu podvezati. Taj se podvez ne smije kasnije najednoć odstraniti, već ga treba samo na kraće vrijeme od časa do časa odpustiti i opet stegnuti. Tako dolaze u opticanj svaki put samo male količine otrova, koje može organizam lakše da svladava pomoći svojih naravnih obranbenih naprava, nego kad bi cijeli na-

jednoć preplavio organizam. Vrlo je dobro od Lederde preporučeno i kao sredstvo protiv ugriza zmija općeno upotrebljeni kalijev permanganat u 1% otopini, koja se otopina uštrcava u i okolo naoko mesta ugriza. Vrlo se hvali i uštreavanie 3—5% otopine chlora u vodi. Nadalje se pokazalo, što je za nestručnjaka osobito novo i čudno, da je osobito korisno i zato vrlo uputno — ispiranje želuca — pošto se istraživanjima, koje je poduzimao Alt pokazalo, da se otrov iza ujeda vrlo brzo izlučuje u želucu. (Münch. Medic. Wochenschrift 1892. br. 41.: Untersuchungen über das Ausscheiden des Schlangengiftes durch den Magen.).

Nadalje se upotrebljava i ispiranje sa 2% otopinom chlorovog vapna, 1% otopina chlorovog zlata, isto se preporuča i uštrcavanje chromove kiseline na mjestu ujeda. Od lokalnih sredstava napominjem još ispaljivanje mesta ujeda sa koncentriranom karbolnom kiselinom i dušičnom kiselinom. Kao mnogo preporučano sredstvo spominjem ono prof. Riehla, to je chlorovo vapno u tabletama, a dobiva se u Heubnerovoj ljekarni (Engelaptheke, Wien 1. Bogner gasse).

Dodje li obnemoglost i slaboca srca, to treba upotrebiti u medicini već poznata sredstva analptiča i excitancija, kao camphor, hexaton — Styrchinin injekcije (0.05—10) — a posebno se mora istaknuti alkohol kao vrlo važno sredstvo, koje se daje u velikim količinama odmah nakon ujeda pa makar i do pijanstva jer pobudjuje akciju srca te uz dobro znojenje doprinaša lakšem izlučivanju otrovnih tvari.

Dok su ova tako reći empirička sredstva dala samo mogućnost ozdravljenja, uspjelo je experimentalnoj medicini tražeći sredstva, koja djeluju apsolutno i sigurno, takova i nači u obliku serum-a od životinja imuniziranih protiv tih otrova.

Putočaz tomu cilju i iznašašću bila je ona grana medicine, koju nazivaljemo bakteriologija sa svojom naukom o immunitetu i o antitoxinima te po njima djelujućim serumima. I tako je zbilja uspjelo Calmette nači ljekoviti serum protiv ujeda zmija, koji uštrcavan u žile ili podkožno a djeluje sigurno. Množine, koje se uštrcavaju variraju od 10—30 gr. u razdoblju od 1—2 sata.

Konačno mi je još spomenuti sa nekoliko riječi vrlo zanimive činjenice, koje potječu iz stu-

dija o immunitetu protiv ujeda zmija. Pokazalo se tijekom tih istraživanja, da serum od životinja, koje su imunizirane protiv otrova ujedno djeluje i protiv otrova scorpiona, a otrov od japanskog orijskog salamandera ujedno imunizira i protiv ujeda zmije.

Glazbena sekcija središnjice H. P. D. izabrala je dne 26. X. t. g. slijedeći odbor: Pročelnik Franjo Skopek; tajnik Manojlo Behrman; blagajnik Walter Jankowsky; odbornici Ružica Muravij i Franjo Saletto ml. U sekciji je osnovan pjevački zbor i zbor mandolinista.

Društveni izleti. Središnjica H. P. D. priredila je slijedeće izlete: Dne 27. IX. na Stojdragu gdje je proslavljen 1000-godišnjica; dne 4. X. na Crnopac, Tremzinu i Japetić; 11. X. u Stubičke Toplice; dne 25. X. na Kum; dne 8. XI. na Klek; dne 15. XI. na Strahinšćicu.

Pronadene kosti Ilike Smiljanica. G. dr. Gojtan javio je brzojavno dne 23. X. da je pronašao na Velebitu kosti junaka Ilike Smiljanica.

Ispravak. Uslijed poremećenja sloga došlo je do neispravnog smisla u vijesti na strani 147. broj 8. »Hrvatskoga Planinara«, druga stavka 13 redak, mjesto: Ovaj dosada i t. d. ima stati: »Ovaj dosada gotovo potpuno nepoznati kraj Velebita obiluje neobično lijepim krasotama, u koje se ubraja velika novo otkrita spilja zvana Turčijevoj spilja, udaljena kojih 2 klm. od planinarskog doma ispod Crnopca. Kraj taj obiluje raznim rudama, za koje su se sada zainteresirali belgijski i francuski kapitali, a obiluje i neprohodnim šumama, u kojima živu orlovi, jastrebi, lisice, kune i srne.«

Planinarska izložba na Sušaku. Podružnica H. P. D. »Velebit« na Sušaku u zajednici sa H. T. K. »Sljeme« u Zagrebu priredila je u palači I. hrv. štacionice planinarsku izložbu, koja je svečano otvorena u prisuću predstavnika civilnih i vojnih oblasti, planinara i prijatelja Prirode na 18. listopada t. g. Na izložbi izložilo je »Sljeme« one predmete od planinarskog interesa, koji su bili izloženi na općoj sportskoj izložbi u Zagrebu, dok je podružnica »Velebit« dopunila svoju izložbu bogatim planinarskim materijalom. Izložba je u svakom pogledu uspjela, što je dokazao velik broj posjetnika za trajanja izložbe.

Planinarske vijesti.

Turistički ugovor između države SHS. i Austrijske republike u pogledu uređenja pograničnog planinarskog prometa. Službene »Beogradske Novine« javljaju: Ugovor sklopljen između Austrije i Jugoslavije u svrhu uređenja pograničnog turističkog prometa predviđa slobodne turističke zone

uнутar kojih će planinari imati mnogo slobodnije gibanje od ostalih putnika. Na austrijskom području ide ta zona počet od 1509 m visoke Peći (Ofen) prema Arnoldsteinu, dalje uzduž željeznice prema Villachu do Müllerna, zatim preko Sv. Jakoba, Biestrice (Feistriz) k Ferlachu, Gleinachu, Gitters-

dorfu, St. Stefanu do stajališta Bleiberg i očavle uzduž željeznicu do državne granice. Granica na jugoslavenskom području počinje također kod Peći i ide preko razvodnog sklopa do Triglava, od Aleksandrove kuće k Mojsstrani, zatim cestom od Dovja prema Jesenicama, Žirovnici, Begunju do Tižića, zatim preko Pristava, Gorice, Predvora, Kokre, Krvavca, Sv. Ambroza, Stahovice, nadalje kroz dolinu Podvolovljaka prema Luci, Urši, Guštanju, Prevali pa do državne granice. Članovi obostranih turističkih i ski-društava, mogu se u tim zonama na temelju društvenih iskaznica providnih slikom slobodno kretati, pa su obvezani iste pokazati na zahtjev carinskih, finansijskih i sigurnosnih organa. Nadalje se moraju planinari u gostinskim kućama i skloništima upisati u knjizi stranaca i moraju se uvijek podvrći carinskoj pregledbi. Granica se smije prekoračiti samo pješice ili skijama, željeznicom samo na dozvoljenim prugama.

Ulaz i izlaz dozvoljen je na ovim prugama: Begunjščica-Les, Predibor-Kranj i Tržič-Žirovnica, u ovim smjerovima dozvoljen je izlaz samo kod prelaza u Kranju; ulaz dozvoljen je na svim postajama uzduž slobodne zone izuzev postaje Zumstein. Prije upotrebe željeznice moraju se planinari prijaviti kod žandarmerije ili kod granične kontrolne postaje u Lesu, Tržiču i Kranju. Zadržavanje u slobodnim zonama ograničeno je na 3 dana; grupe veće od deset planinara nisu podesne. Oružje, foto-kamere i roba koja je podvržena carini ne smije se nositi sobom.

Unesrećeni planinari u Alpama. U stranim alpinističkim časopisima čitamo gotovo svakoga mjeseca o planinarama, koji postradaju životom radi prevelike smjelosti u svojim poduzećima, radi bravura što ih izvode, verući se na vrhove planina novim, nepoznatim i vratolomnim usponima, kćijima jošte nije prošla ljudska nogu, a neki postradaju i uslijed elementarnih nepogoda, od oluja, mečava, gromova, lavina, odrona stijena, smržavice itd. Tako se sada u švicarskom turističkom mjesечniku »Alpe« (u broju za mjesec listopad) što izlaze u Bernu iznosi statistika unesrećenih planinara za kolvoz i rujan o. g. U kolovozu su postradali Christian Benoist u Emeindri (Chartreuse); dr. Selley iz Budimpešte na Riefelbergu; gospoda Noll iz Frankfurta na Majni na Breithornu; M. Giuliani iz Napulja i vodić Franjo Pinoggero na glavici Tabarettu u sklopu Ortlera; Richard Müller, Arthur Ungethüm i Walter Reiderberger iz Leipziga na Petersgratu (smrzli se od studeni); Pierre Müller u masivu Vanoise francuskih Alpa.

U rujnu su postradali: barun Liebenstein iz Freiburga i dr. Lautenburg iz Eberfelda na Ortleru (smrzli se); gda Steinbrecher iz Berlina na Piz

Lagrevu; vodić Dominico Jacchini na Monte Rosi; vodić Alfred Couttet na glavici Aiguille du Deu.

M. H.

Osnutak jedinstvenog planinarskog društva u Sarajevu. Još pred ratom postojalo je u Sarajevu više turističkih klubova. Pocjepanost planinarskih sila prije rata bila je razumljiva pošto su Nijemci počeli osnivati turističke klubove, to je onda i naš elemenat osnivao kao protutež svoje klubove. Nakon ujedinjenja postalo je bespredmetno cijepanje planinarskih društava u nekoliko jedinica, pa su to uvidili i sarajevski planinari želeti, da se osnuje jedinstveno planinarsko društvo na širokoj bazi. Predradnje su u toku, pa će se skorih dana održati jedna konferencija, na kojoj će sudjelovati predstavnici svih sadašnjih društava. Uspostava jedinstvenog planinarskog društva biti će od važnosti za daljni razvitak planinarstva u Hercegovini, jer će ujedinjene sile biti sposobnije za veću i jaču planinarsku akciju, što je dosada bilo nemoguće pokraj tolikog broja društava, a koje jedinice same za sebe nisu mogle postići jači i intenzivniji planinarski rad.

Ledenjaci i kurzevi za istraživanje glečera. Među vanredne i dosta zagonetne pojave Prirode i visokim gorjima zauzimaju bezuvjetno zasebno mjesto, glečeri ili ledenjaci. Ledenjaci su tokovi leda koji postaju na poljanama firn snijega visokih gora i polarnih zemalja, pa se lagano giblju prema rubovima gora gdje se ruše u doline. Materijal tih ledenih masa sastavljen je od sniježnih masa, koje napadaju svake godine u predjelu iznad sniježne granice, gdje u opće ne dolazi do otapljivanja snijega. Gustoća leda ledenjaka je na gornjem dijelu najmanja, no u glavnom predstavlja kompaktnu ledenu masu sastavljenu od gusto stlačenih ledenih zrnaca, koja prema dnu glečera bivaju sve deblja. Boja leda je na površini srebarnasto-siva, na posve čistim mjestima modrikasto ili zelenkasto-bijela, a često je ledena masa prutana smedasto što dolazi od primješana praha i blata. Glečerni led postaje od zrnaca leda koja su nastala od firn snijega, a koja se medusobno slijepe uslijed tlaka vlastite mase i uslijed upliva sunčane i zemaljske topline. Takova ledena masa teče po svim zakonima o gibanju tekućina u doline, jer je pruživo plastična i jer je podvržena stalnim promjenama uslijed otapanja i ponovnog skrućivanja. Glečeri napreduju svojim krajem, glečernim jezikom daleko ispod sniježne crte, a često i do u predjele bujne vegetacije, kaо na pr. Novom Zelandu.

Dužina i debljina ledenjaka ovisna je s jedne strane od pritjecaja sniježnih firn masa, a s druge strane o jakosti njihovoga otapanja. Otapanje se zbiva odozgor uslijed sunčanih zraka, zraka i kiša;

ili u nutrinji od voda cjednica ili kapnica, zraka i tlaka i napokon ozdola od otopljenih voda, zraka i topline zemlje. Nekoji glečeri Alpa postizavaju dužinu više od 15 klm.; na pr. veliki Aletsch-glečer dugačak je oko 24 klm., a u višim regijama ima debljinu ledene mase od preko 300 m. Poput rijeka giblj se i ledenjaci no jasno je, da ta gibanja nisu tako velika kao kod rijeka, poradi znatno veće gustoće leda. Gibanja ta kreću se od 15—22 m. dnevno. I kod gibanja glečera je veća brzina u sredini nego li na stranama. Za godina bogatih sniježnim oborinama uvećaje se debljina i duljina glečera, dok se za toplih i suhih godina ista znatno umanjuje, a njihovi krajevi se povlače često vrlo daleko nazad.

Površina glečera nosi razna tipična obilježja, koja uz prije spomenute promjene podaju vrlo zanimive objekte za proučavanje. Razni ruševni materijal koji pada sa strana u glečer stvara tokeve ledenjačkog nanosa zvane morene. Prema položaju kako su smještene u glečeru imamo postranih, srednjih, temeljnih i konačnih morena. Često se dogada da veliki kameni balvani u ledenjaku, oko kojih se otopio led uslijed sunca zaostaju na ledenim stupovima, pa ih nazivaju glečernim stolovima, a strše iznad površine ledenjaka poput ogromnih gljiva. Površina glečera je redovna neravna i oštra, prevučena naboranim uzvisinama, a svagdje gdje je nejednakost tla i nejednoličnost gibanja rastrgala jedinstvenost ledenog toka nastale su često duboke i dugačke pukotine, koje teku okomito na smjer najjačeg tlaka. Postrane pukotine prouzrokovane su uslijed brzeg gibanja leda u sredini ledenjaka, popriječne pukotine, najveće od svih, nastaju prelaženjem ledene mase preko strmih uzvišina glečernog dna. Uzdužne pukotine nastaju tamo gdje glečer izlazi iz dolinskog tjesnaca.

Sve ove pojave kao postanak, gibanje, djelovanje i promjene glečera od dulje vremena su predmetom marljivih istraživanja raznih stručnjaka. U to ime osnovana je i internacionalna glečerna komisija, čija je zadaća bila istraživanje glečera po cijelom svijetu. U zemljama gdje imade glečera ubrzo se tomu pokretu pridružila i planinarska društva, budući planinarenje na najviše brijebove na pr. Alpa traži od planinara da je upućen u bivstvo glečera, da se tako izbjegne raznim nepotrebnim katastrofama. Tako je Švicarski Alpinski Klub uzpostavio formalnu glečernu izvještajnu službu, koju je i D. u. Ö. A. V. prenio na

istočne Alpe. Već g. 1913. je D. Ö. A. V. održao na berlinskoj kući t. zv. glečer kurz, koji je prema broju i porijeklu učesnika bio od znatne važnosti, jer su bili zastupani brojno i inostranci, među ostalim jedan Rus i jedan Japanac, koji su dobili zadaću osnovati izvještajnu službu izvan alpinskog područja. Kako je slijedeće god. 1914. buknuo rat, to je društvo bilo prisiljeno obustaviti dalnje kurzove, pak je tek ove godine ponovno otvorilo glečerni kurz od 1.—11. rujna u berlinskoj kući u Zemmgrundu na Zillertalskim Alpama.

Priprave kao i vodstvo kurza vodio je poznati istraživaoc glečera profesor münchenskoga sveučilišta dr. S. Finsterwalder. Mjesto koje su izabrali vrlo je podesno za takova istraživanja, budući se u neznatoj udaljenosti svršavaju tri glečera Waxeck, Horn i Schwarzensteinferner, koji i ako nisu jako veliki to su ipak tipičnog oblika, koji omogućuje sve pripadajuće praktične radove. Prijavilo se dvanaest učesnika i to asistenti i slučači geografije sveučilišta u Beču, Innsbrucku, Münchenu, Berlinu, Kölnu, Freiburgu, jedan profesor iz Leipziga i Klagenfurta. Svrha kurza je jedinstvenost provedbe budućih mjerjenja i sticanja praktičnih iskustava poglavito obzirom na klimatske promjene koje znatno uplišu na gibanje, duljinu i debljinu ledenjaka. I ako je svrha ovih istraživanja više znanstvena, to imaju takova istraživanja i praktičnih planinarskih momenata, što nam najbolje dokazuje, da su baš planinarske i turističke organizacije podsticatelji tih istraživanja.

J. P.

Zatvorene kuće u Slovenskim Alpama. S. P. D. zatvorilo je kroz zimsku sezonu slijedeće kuće: Cojzova kuća na Kokrškom sedlu, koča na Kamniškom sedlu, Češka koča na Grintovcu, Orožnova koča na Črnoj prsti, Molnarjeva i Staničeva koča. Nadalje Triglavski Dom na Kredarici, Aljažev dom, Kadilnikova koča na Golici, Koča pri Triglavskih Jezerih, Vodnikova koča, Aleksandrova koča, Koča na Korošici i Frischaufov dom na Okrešlju. Spodnja koča na Golici biti će za lijepa vremena otvorena i opskrbljivana nedeljom i blagdanom do opoziva.

Cijelu godinu otvorene su i opskrbljene: Koča na Kamniškoj Bistrici, Dom na Krvavcu, zatim hoteli Zlatorog i Sv. Janez na Bohinjskom jezeru. Koča na Logarskoj dolini otvorena je i opskrbljena kroz cijelu godinu, tek je sada zatvorena na kraće vrijeme dok se napravi novi most.

SADRŽAJ: Svečano otvorene planinarske kuće „Tomislavov Dom“ na Sljemenu. — Dr. J. Poljak: Što nam pričaju naša brda i dolovi? — Naše slike. (Str. 164.) — Društvene vijesti. (Str. 164.) — Planinarske vijesti. (Str. 166.)

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak.

Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.